

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Peer Review Refereed Research Journal

Editor

Dr. Sadashiv H. Sarkate

● **Mailing Address** ●

Dr. Sadashiv H. Sarkate

Editor : POWER OF KNOWLEDGE

Head of Dept. Marathi

Art's & Science College, Shivajinagar, Gadhi, Tq. Georai Dist. Beed-431 143 (M.S.)

Cell. No. 9420029115 / 7875827115

Email : powerofknowledge3@gmail.com /

shsarkate@gmail.com

Price : Rs. 300/-

Annual Subscription: Rs. 1000/-

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Peer Review Refereed Research Journal

Volume. I, Issue I
April to Jun 2020

Editorial Officer

Kranti Publication

Georai Dist. Beed

Beed -431 127

Contact : 7875827115

E-mail : Sarkatelata@gmail.com

Published By :

Mrs. Lata Sadashiv Sarkate

Price : Rs. 300/-

Advisory :-

Hon. Dr. Sudhir Gavhane

Ex. Vice Chancellor Y.C.M.U. Nasik
& Professor of Mass Communication
& Journalism Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. V. B. Blaise

Ex-Professor, Dept. of Economics
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Madan Shivaji

Ex-Management Council Member
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Bhagwat Katare

Ex. Director, BCUD
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Sanjay Nawale

Head of Dept. Hindi
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Paralikar Kanchan

Principal, Mahila College, Georai

Hon. Dr. Ashok Mohekar

Ex-Management Council Member
Dean, Faculty of Science,
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

EDITOR

Dr. Sadashiv Haribhau Sarkate

Senate Member, Ex-Chairman-BOS in Marathi, Dr.B.A.M.U. Aurangabad
Associate Professor & Head, Dept. of Marathi, JBSPM's
Arts & Science College, Shivajinagar, Gadhi Tq. Georai Dist. Beed.

EDITOR BOARD

Dr. Mala Nurilmala
Dept. of Aquatic Product Technology
Faculty of Fisheries and Marine Sciences
Bogor Agricultural University, Indonesia

Dr. Kadam Mangal S.
PG. Dept. of Zoology
Yeshwant Mahavidyalaya, Nanded

Dr. Bharat Handibag
Ex-Dean, Faculty of Arts
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Dr. Rajesh Karpe
Management Council Member
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Dr. Dhare R.M.
Dept. of Zoology
Swa.Sawarkar Mahavidyalaya, Beed

Dr. Taher H. Pathan
Aligad Muslim university, Aligad (U.P.)

Dr. Vasant Biradar
Princial, Mahatma Phule
Mahavidyalaya, Ahmedpur, Dist. Latur

Dr.S.D. Talekar
Professor, Dept. of Commerce
L.B.S.College, Partur Dist. Jalna

Dr. Sudhakar Shendge
Professor of Hindi
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Dr.S.R. Takale
Principal, Sant Sawatamali, College,
Phulambri Dist. Aurangabad

Dr.D.P. Takale
Professor & Head
Dept. of Economics
L.B.S.College, Partur Dist. Jalna

Dr. Bharat Khandare
Principal, Swami Vivekanand College,
Mantha. Dist. Jalna

Dr. Ganesh Adgaonkar
Kalika Devi, Collage
Shirur Kasar Dist. Beed

Dr. Vishwas Kadam
Principal, JBSPM's Arts & Science
College, Gadhi Tq. Georai, Dist. Beed

Dr. Aparna Ashtaputre
Dept. of Psychology,
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Dr. Fulchand Salampure
Management Council Member
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

REFERECS

Dr. Shahaji Gaikwad
Ex-Chairman, BOS in English
Dr. B. A. M. U. Aurangabad

Dr. Vishwas Patil
Radha Nagari College, Radha
Nagari, Dist. Kolhapur

Dr. Dilip Khairnar
Professor, Sociology
Deogiri College, Aurangabad

Dr. Santos Chavan
Shivchhatrapati College,
Pachod, Dist. Aurangabad

Dr. Shivaji Yadhav
Shivchhatrapati College,
Pachod, Dist. Aurangabad

Dr. Laxmikant Shinde
Assit Professor
JES College, Jalna

MANGING EDITORS

Mr. Ramesh Ringne
Prof. Bapu Ghokshe
Mr. Shivaji Kakade
Dr. Shakur Shaikh Husain

Mr. Vinod Kirdak
Dr. Datta Tangalwad
Mr. Kalandar Pathan
Dr. Suhas Morale
Dr. Baliram Katare

Assit. Prof. Mohan Kalkute
Dr. Adgaonkar Ganesh
Dr. Santosh Chavan
Dr. Rajkumar Yallawad

अनुक्रमणिका			
अ.क.	पकरण	संशोधक	पृष्ठ कं.
1	IMPORTANCE OF NATIONAL SERVICE SCHEME (NSS) IN CREATING SOCIAL RESPONSIBILITY AT HIGHER EDUCATION	Mohamad Mustafa Mujawar Dr. Shivalingappa B P Mrs Rani Channamma S.Halse	01-05
2	Language Policy in India, not Politics !	Prof Prajakta S. Raut	06-10
3	Growth & Problems of Woman Entrepreneurship in India	Mr. Jadhav Sandeep B.	11-14
4	Differentiated Instruction for all learners: Inclusive Classroom Practices	Jyoti Vaman Kharat, Dnyaneshwar L. Sawant	15-23
5	STUDY OF EFFECT OF FITNESS TRAINING FOR THE DEVELOPMENT IN PERFORMANCE OF BADMINTON PLAYERS	DR. Seema V. Deshmukh	24-26
6	GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF COVID-19 INFECTION AMONG THE DISTRICTS OF NORTH BIHAR	Dr. ALPNA JYOTI	27-35
7	A GEOGRAPHICAL STUDY OF CHANGING SEX RATIO IN AMRAVATI DISTRICT (MAHARASHTRA)	Dr. Sandip S. Bhavsar Dr. Parag Vishnupant Tatte	36-41
8	Dr. Ambedkar's Vision for India's Dalits	MAHAMAD YUNUS. B. H	42-45
9	भारतीय समाज सुधारकांची पर्यावरणीय आंदोलने - एक अभ्यास	डॉ. पा.सौ. एस.पी. लाखे	46-56
10	पर्यावरणीय आपत्ती व्यवस्थापन : पुर	प्रा. डॉ. घोडके जे.व्ही.	57-60
11	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा : स्थिती व गती	जयद्रथ जाधव	61-68
12	नव्वदोतरी मराठी कविता कालखंड आणि नवपरिमाण	एस.पी.पवार	69-76
13	शाश्वत शेतीचे नियति व्यापारातील महत्व	डॉ. रवींद्र चव्हाण सौ. मीना र. चव्हाण	77-82
14	१९६० नंतरच्या ग्रामीण कादंबरीतील जीवन चित्रण	डॉ. सोपान माणिकराव सुरवस	83-88
15	साहित्यातील साहित्यिकांची भूमिका :	डॉ. अशोक ऊ. घोळवे	89-91
16	मराठवाड्यातील मतदारसंघ पुनर्रचित १५ व्या लोकसभेचा अभ्यास	डॉ. जयराम ढवळे	92-96
17	माझा प्रवास (१९५७ च्या बंडची हकीकत सांगणारे) प्रवास वर्णन	संजय जनदिन आगलावे	97-100
18	बहिणाबाईंच्या कवितेतील कृषी अनुभूती	प्रा. रमेश रिंगणे	101-103

बहिणाबाईच्या कवितेतील कृपी अनुभूती

प्रा.रमेश रिंगणे

मराठी विभाग

कला व विज्ञान महाविद्यालय, शिवाजीनगर, गढी, ता.गेवराई जि.वीड

बहिणाबाई म्हणजेच बहिणाबाई चौधरी हे नाव माहित नसलेला माणूस महाराष्ट्रात सापडायचा नाही...

‘बहिणाबाईची गाणी’ हे पुस्तक जुन्यात चमकेल व नव्यात झळकेल असे त्याचे तेज आहे. खानदेशात एका शेतकरी कुटूंबात बहिणाबाईचा जन्म झाला. पाटी पुस्तक तर नाहीच पण अक्षराचाही त्यांना गंध नव्हता. विठोबाचे अन् रामाचे मंदिर हयाच माझ्या शाळा असे त्या म्हणत. दिवस उगवल्यापासून ते मावळे पर्यंत काळयाभोर जमिनीत शेतात काम करणे हेच त्यांचे जीवन होते. खानदेशातील ज्या काळयाशार भूमीत त्या रसरशीत अंकुरासारख्या रुजल्या, वाढल्या त्या काळया आईनेच त्यांचे व्यक्तिमत्व घडविले. रोजचे घरातले अन् शेतामधले काम करता करता त्यांनी गाणी रचली आणि त्यातली काही गाणी त्यांचे पुत्र सुप्रसिध्द मराठी कवी सोपानदेव चौधरी यांनी टिपून ठेवली. खानदेशी व-हाडी भाषेमधल्या आपल्या आईच्या ओव्यांचे त्यांनी माजघरात सोन्याची खाण दडलेली आहे व त्याची कुणाला माहिती नव्हती याची त्यांनी जाणिव करून दिली. ‘बहिणाबाईची गाणी’ मौखिक परंपरेतील सर्वोत्कृष्ट निर्मिती आहे. त्यांनी गाणी रचली, ओव्या रचल्या विविध भाषिक रूपे घडविली पण यातले काहीही त्यांनी लिहले नाही. अशी ही एक अपठिक आणि कष्टाळू गृहिणी जात्यावर दळता-दळता किंवा चूल फुंकता-फुंकता चूल पेटेनाशी झाली आणि तिच्यातून नुसताच धूर बाहेर पडू लागला म्हणजे त्या काव्यामध्येच संतापून ‘चूल्हया’ ला म्हणत.

पेटपेट धुक्कायेला

किती घेसी माझा जीव

आरे इस्तवाच्या धन्या

कसं आलं तुले हीव

अक्षर ओळख नसतानाही बहिणाबाई अशी काव्यनिर्मिती निर्माण करू शकल्या म्हणजेच एका अर्थी ही मराठी साहित्यातील एक अपूर्व आणि अकल्पित घटना आहे. करुणा, प्रेम, मांगल्य, सद्भाव, संसार, माहेर-सासर, भोवतालचा परिसर, निसर्गाशी असलेले नाते यांनी साकारलेली ही साहित्यकृती आहे. कर्तव्याची जाणिव करून देणारी, निर्भय बनवणारी, अमंगलाशी सामना करणारी, जीवनात आशादायी असणारी, अशी विविध रूपाने नटलेली कलाकृती म्हणजेच ‘बहिणाबाईची गाणी’ होय.

बहिणाबाईच्या लोकगीतातून कृषीजीवनाचे चित्रण पुरेपुर आढळले आहे. बहिणाबाईची कविता ही ख-या अर्थाने ग्रामीण कविता आहे. बहिणाबाईना काव्यप्रतिमेचे देणे लाभलेले आहे. बहिणाई खेडयात वाढल्या, जगल्या, शेतात कष्टल्या, खेडयातल्या माणसांचे सारे जीवनचक्र शेताच्या जीवनचक्राशी बांधले गेले हे जीवनचक्र बहिणाबाईच्या कवितेत साक्षात जिवंत उभे राहते. ‘पेरणी’, पेरणी नंतर बी रुजणे, उगवणे, रोप येणे, वाढणे त्याला कणसे येणे ही सारी किमया, जादू देवाचीच, या सा-या किमयेचे वर्णन त्या ‘देव अजब गारोडी’ या कवितेतून करताना दिसून येते.

करो वा-यानं डोलती दाने अले गाडी-गाडी

दैव गेलं रे उघडी देव अजब गारोडी !

शेतीशी संबधीत असलेली क्रिया, त्यासाठी वापरली जाणारी शेतीची साधने हे सारे त्यांच्या ओव्यातून प्रकट होताना दिसते. कापनी, रगडनी, उपननी याचे सारे वर्णन व त्या-त्या ऋतूतला निसर्ग त्यांच्या कवितेतून दिसतो. शेती हेच त्यांचे सर्वस्व बनले. काळ्या आईवर त्यांनी जीवापाड प्रेम केले.

पाऊस आला की त्या म्हणतात

आता उगू दे रे शेत

आला पाऊस पाऊस

व-हे येऊ दे रे रोप

आता फिटली हाऊस

पाऊस आल्यानंतर पेरणीची गडबड ही त्यांच्या कवितेतून दिसून येते.

पेरनी पेरनी आले आभायात ढग

ढगात बाजंदी ईज करे झगमग

पेरणी करीत असताना आकाशात ढग आलेले आहेत व या ढगात अवखळ अशा विजेचा झगमगाट चालू आहे असे ते वर्णन करतात. पेरणी नंतर जमिनीतून आलेली रोपे पाहून बहिणाबाईंना आनंद होतो.

शेत पिवये धम्मक आली कापनी कापनी

हातामधी धरा झ्ये खाली ठेवा रे गाफनी

पिके कापायची वेळ आलेली आहे. हातामध्ये विळा धरून तयार राहा असे त्या शेतक-यांना सांगताना त्यांचे मन शंकाकुशंकांनी अधीर होते. कापनीत भरभरून धान्य मिळणार का ? या विचाराने त्यांचे मन अधीर होते.

आज करे खालेव-हे

डाव्या डोळ्याची पापणी

असा विचार त्यांच्या ओवीतून प्रकट होतो. पिकाची मळणी करीत असताना त्या बैलाला विनवणी करतात.

पाय उचल रे बैला, कर बापा आता घाई

चालू दे रे रगडनं तुझ्या पायाची पुन्याई

कणसे बैलाच्या पायाखाली रगडली जातात. उपननी ची वेळ जवळ आलेली असते, वारा सुटलेला असतो म्हणून बैलाला लवकर चाल म्हणावे लागते.

चल ये रे ये रे वा-या ये रे मारोतीच्या बापा

नको देऊ रे गुंगारा पु-या झाल्या तुझ्या थापा

बहिणाबाई सहज गुणगुणत वा-याला हाक मारीत असतात.

पेरणी केल्यापासून ते उपणणी होऊन धान्य घरात येईपर्यंतच्या कृषीकामाशी निगडित शेतीच्या साधनांचे तपशील

ही बहिणाईच्या कवितेतून दिसून येते.

कृषी संस्कृतीच्या या नेमक्या तपशीलामुळे बहिणाबाईच्या कविता या अस्सल ग्रामीण वाटतात. शेती विषयीचा हा जिद्दाळा बेलासंबधीच्या उद्गारातून ही व्यक्त होतो. 'पोळया' हा बेलांचा सण त्यांनी आपल्या कवितेतून बेलांच्या साजशृंगाराचे कौतुकाने वर्णन केलेले दिसून येते. बेलांना आंघोळ घालणे, शेंदूर लावणे, अंगावर झूल चढविणे, रेशमांचे गोंडे लावणे, चारी पायात पेंजणी घालणे, पुरणाच्या पोळयांचा नेवेदय दाखविणे हे सारे चित्रण त्यांच्या कवितेतून चित्रित होते.

वेढ नागर बखर नाही कष्टाले गनती

पीक शेतक-या हाती याच्या जीवावर शेती

यातून बहिणाबाईंनी बेला विषयी असलेली

कृतज्ञ भावना व्यक्त केलेली दिसून येते. बहिणाबाईंची कविता ग्रामीण भाव विश्वाचे दर्शन घडविणारी आहे.

ग्रामीण जीवन, कृषी संस्कृती, सण-उत्सव, रुढी, परंपरा, निसर्ग, पशु-पक्षी, गोठयातील जनावरे, नदया-नाले, वारा-पाऊस, परमेश्वर भक्ती यांतूनच बहिणाबाईंचे ग्रामीण जीवन व निसर्ग यांच्याशी असलेले अतूट नाते दिसून येते.

बहिणाईंची कविता मराठी वाडःमयात असामान्य आहे, कारण त्यांच्या कवितेला एक खास रंग आहे. तो रंग मातीचा व पाना-फुलांचा, ग्रामीण जीवनाचा आहे. कारण ही कविता मातीतून जन्मली होती.

Assistant Professor
JBSPM's Arts & Sci. College,
Gadhi Tq. Georai Dist. Beed

□ □ □